

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Сідини Олександра Миколайовича

«Конвергенція віртуального та фізичного просторів у контексті цифрової трансформації публічних бібліотек», подану на здобуття ступеня доктора

філософії з галузі знань 02 «Культура і мистецтво»

зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

Актуальність теми дослідження. Проблема трансформації публічних бібліотек в умовах цифрової епохи є однією з найбільш дискусійних у сучасному бібліотекознавстві. Водночас переважна більшість досліджень зосереджена або на технічному оновленні (оцифрування фондів, автоматизація процесів), або на соціальній ролі бібліотеки як «третього місця». Дисертація О. М. Сідини пропонує принципово інший ракурс – розгляд конвергенції фізичного та віртуального просторів не як суми двох паралельних процесів, а як якісно нового, емерджентного стану бібліотечної системи. Такий підхід особливо актуальний в умовах, коли традиційні бібліотечні інституції в усьому світі втрачають свою монополію на доступ до інформації, поступаючись цифровим платформам і соціальним мережам. Саме конвергенція, що створює унікальний «фігітальний» досвід, може стати тією конкурентною перевагою, яка поверне бібліотеці роль незамінного соціокультурного хабу.

Для України ця проблематика набуває ще більшої ваги через глибокі регіональні диспропорції та виклики, пов'язані з війною. Автор слушно зауважує, що в умовах руйнування інфраструктури та масових переміщень населення саме гнучкі, гібридні моделі бібліотек здатні забезпечити безперервність інформаційної, освітньої та психологічної підтримки громад. Відтак, дослідження конвергенції просторів стає не лише академічним завданням, але й складовою національної стратегії інформаційної безпеки та

соціальної згуртованості в післявоєнний період. Таким чином, своєчасність та проблемна спрямованість роботи не викликають сумнівів.

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих в роботі, їх наукова новизна. Обґрунтованість отриманих результатів забезпечується, по-перше, ретельним аналізом значного масиву зарубіжних та вітчизняних джерел (276 найменувань), що дозволило автору не лише реконструювати еволюцію наукових підходів, але й виявити «білі плями» – відсутність цілісної теорії конвергенції бібліотечних просторів. По-друге, дослідження базується на солідній емпіричній базі, створеній автором самостійно: розроблено та проведено контент-аналіз веб-ресурсів десяти публічних бібліотек України за авторським рубрикатором, а також анонімне онлайн-опитування бібліотечних працівників. Отримані кількісні дані (60% досліджених бібліотек демонструють високий рівень конвергенції, 40% – середній; 78% респондентів назвали головним бар'єром недостатнє фінансування тощо) надають висновкам необхідної вірогідності. По-третє, методологічний інструментарій (системний, синергетичний, структурний підходи, методи кейс-стаді, порівняльного аналізу, моделювання) є адекватним складності досліджуваного явища. Апробація результатів на 5 міжнародних та всеукраїнських конференціях, а також публікація трьох фахових статей, проіндексованих у наукометричних базах, засвідчують визнання науковою спільнотою основних положень дисертації.

Наукова новизна роботи є багатоаспектною. Передусім, варто відзначити, що автор уперше в українській науці запропонував не просто описову модель конвергенції, а дієву, операціоналізовану систему її оцінювання. Розроблені критерії та показники за чотирма вимірами (технологічним, економічним, соціальним, культурно-освітнім) дозволяють не лише діагностувати поточний стан, але й вибудовувати стратегію розвитку конкретної бібліотеки – це безперечний внесок у прикладне бібліотекознавство. Іншим вагомим новим результатом є концепція

резильєнтного хабу як цільової моделі публічної бібліотеки в умовах війни та криз. На відміну від традиційних моделей стійкості (що передбачають пасивне виживання), авторська модель акцентує активну трансформацію, здатність бібліотеки не лише зберігати функції, але й ставати агентом соціальних змін, нарощуючи свій соціальний капітал. Особливої уваги заслуговує деталізація стратегій фігітальної бібліотеки в Метавсесвіті (п'ять стратегій: «екосистемної взаємодії», «розширеного контенту», «імерсивного середовища», «гібридного супроводу», «відкритої архітектури»). Цей доробок має не лише теоретичне, але й прогностичне значення, задаючи рамки для майбутніх експериментальних проєктів із впровадження VR/AR та цифрових двійників у вітчизняних бібліотеках. Крім того, дисертантом суттєво уточнено поняттєвий апарат – розмежовано «гібридну» та «фігітальну» моделі, введено в обіг та адаптовано до бібліотечної специфіки термін «цифровий близнюк» (digital twin), а також обґрунтовано доцільність застосування концепту «резильєнтність» замість традиційних «стійкість» чи «адаптивність». Сукупність цих новацій свідчить про високий рівень наукової новизни та особистий внесок автора в розвиток галузі.

Структура і зміст дисертації. Дисертаційна робота О. М. Сідини має чітку, логічно вибудовану структуру, що повністю відповідає меті та завданням дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 240 сторінок, з яких 187 сторінок – основного тексту, що свідчить про достатню глибину опрацювання матеріалу.

Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Основні наукові результати дисертаційного дослідження О. М. Сідини достатньо повно відображені у 8 наукових публікаціях. Серед них – 3 статті у наукових фахових виданнях України,

включених до міжнародних наукометричних баз. Усі публікації є одноосібними, що підтверджує особистий внесок дисертанта. Аналіз змісту опублікованих праць дає підстави стверджувати, що в них послідовно викладено основні теоретичні положення, емпіричні дані, висновки та рекомендації, винесені на захист. Таким чином, вимога щодо повноти висвітлення наукових результатів є цілком виконаною.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Високо оцінюючи загальний науковий рівень та практичну значущість дисертаційного дослідження О. М. Сідини, слід висловити окремі дискусійні положення та зауваження:

1. *Недостатня увага до зворотного потенційно негативного впливу цифрової конвергенції на традиційні функції бібліотеки.* Автор переконливо доводить переваги гібридизації та фігіталізації, однак поза критичним аналізом залишаються ризики, пов'язані з надмірною технологізацією. Наприклад, чи не призведе акцент на створенні «імерсивних середовищ» та VR/AR-зон до витіснення традиційного читання як глибокої когнітивної практики? Чи не втрачає бібліотека унікальну «ауру тиші» та зосередженості, перетворюючись на ще один гамірний публічний простір? У роботі бракує рефлексії щодо того, як зберегти баланс між інноваційністю та збереженням класичних бібліотечних цінностей.

2. *Нечітке розмежування між запропонованою моделлю резильєнтного хабу та вже існуючими концепціями («бібліотека-платформа», данська модель «чотирьох просторів»).* Дисертант пропонує власну інтегративну модель, однак її відмінність від попередніх розробок (зокрема, Jochumsen, Rasmussen, Skot-Hansen, 2012) не завжди є очевидною. Чи є «резильєнтність» у запропонованому авторському тлумаченні принципово новою якістю, чи це радше актуалізація та адаптація вже відомих підходів до українських реалій війни? Бажаним було б чіткіше позиціонування власного внеску у вигляді порівняльної таблиці з основними світовими моделями.

3. *Слабке врахування людського фактору в контексті зміни організаційної культури.* Хоча автор приділяє увагу необхідності підвищення цифрових компетенцій персоналу (стратегія «гібридного супроводу»), поза аналізом залишаються глибинні культурні та психологічні бар'єри, які виникають у колективах бібліотек у процесі конвергенції. Як долати опір змінам з боку бібліотекарів «старої школи», які сприймають цифровізацію як загрозу своїй професійній ідентичності? Які конкретні методи внутрішньої комунікації (коучінг, фасилітаційні сесії, програми ментального наставництва) можуть бути ефективними? Ці питання мають критичне значення для успішної імплементації моделі, але в дисертації вони лише побіжно згадуються.

Висловлені зауваження не применшують загальної наукової цінності дисертаційної роботи, але окреслюють перспективні напрями для подальших досліджень, які можуть бути розвинуті автором.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Отже, дисертаційне дослідження Сідини Олександра Миколайовича «Конвергенція віртуального та фізичного просторів у контексті цифрової трансформації публічних бібліотек» виконана на належному науковому рівні, є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа з галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Дисертаційна робота О. М. Сідини відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019). Порушень академічної доброчесності не виявлено.

На підставі здійсненого аналізу можна стверджувати, що дисертаційна робота Сідини Олександра Миколайовича відповідає спеціальності 029

Інформаційна, бібліотечна та архівна справа та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор О. М. Сідина заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційної діяльності
та зв'язків з громадськістю
Київського національного університету
культури і мистецтв

Олена КАРАКОЗ

Підпис	<i>Харакос</i>	засвідчую.
Начальник ВК	<i>В. Сідина</i>	
"18 "	<i>червня</i>	2022 р.

